

Omgang met het water

Karakteristieke plekken en structuren

Agrarische veennederzettingen ouder dan 1850

Veennederzettingen

Cultuurhistorisch relevante dijken

Waterkerende dijk

Dijkrelict

Verdwenen dijk

Ijdijken

Droogmakerijen met gemalen en poldermolens

Grote ontginningen (voor 1550)

Met verbeterde windmolen (1550-1830)

Met stoomgemalen (1830 - 1918)

Moderne tijd (1918 - heden)

Molen

Gemaal

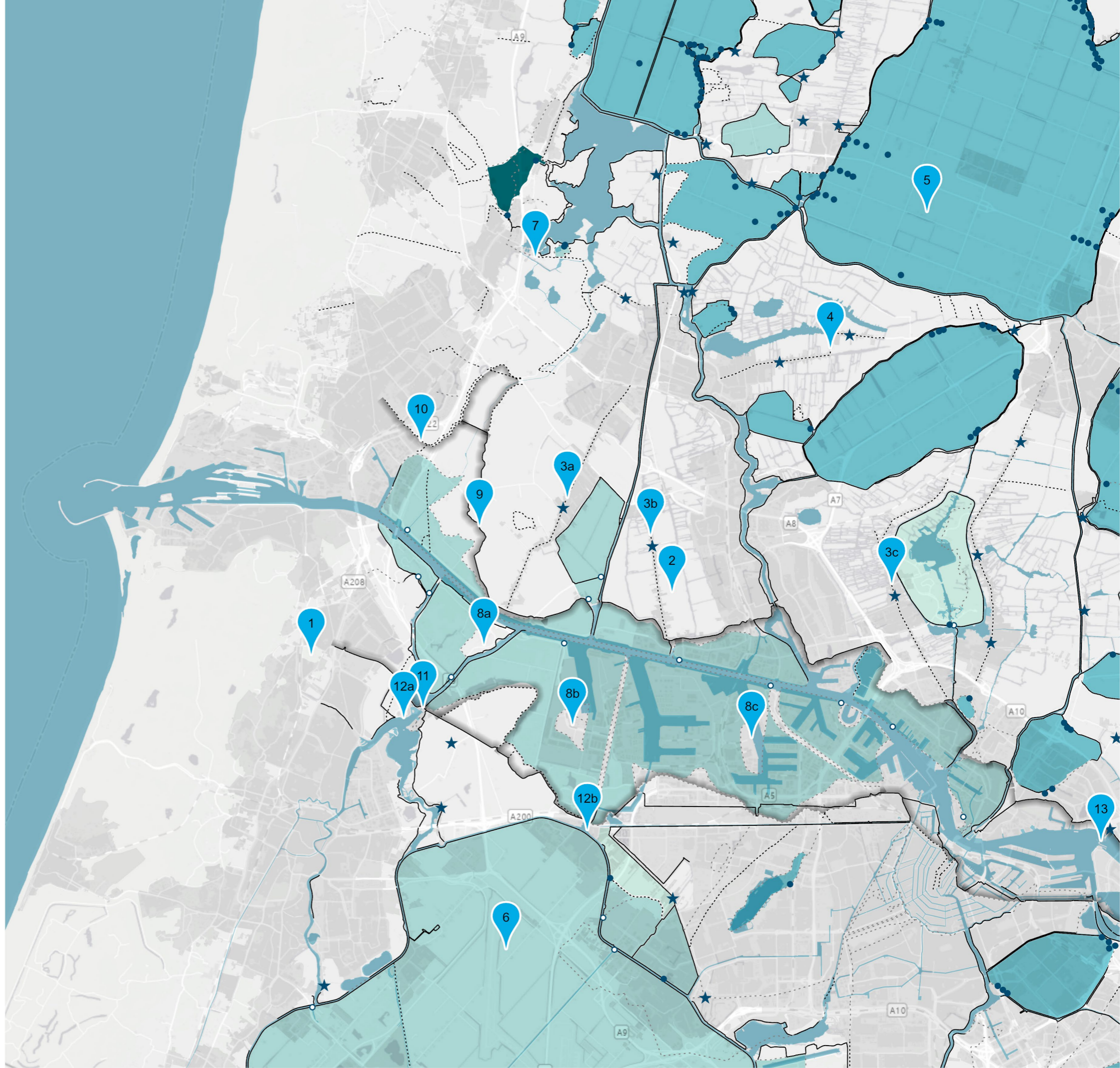
Water

Zee, waterlopen en havens

Onderdeel van de Gebiedsbiografie Noordzeekanaalgebied.
Schaal 1 op 100.000, onderlegger Lichtgrijze Canvas Esri
Nederland & Community Maps Contributors. Overige
bronvermelding zie website gebiedsbiografie. Uitgave 2023.

Karakteristieke plekken en structuren

Dit is een selectie van plekken en structuren als voorbeelden bij de thematische beschrijving.

1. **Santpoortse duinrel(len)** > Voorbeeld van bewaard gebleven duinrellen in Santpoort-Noord (Burgemeester Rijkenspark) en Santpoort-Zuid. Kleine ondiepe gegraven waterstromen (greppel), die water afvoeren van de enorme zoetwatermassa die verborgen ligt onder de droge oppervlakte van de duinen.
2. **Polder Westzaan** > Voorbeeld van een slagenlandschap door veenontginning met opstreckende strokenverkaveling en percelen gescheiden door ontwateringsloten.
3. **Assendelft (a), Westzaan (b) en Oostzaan (c)** > Oudste veenontginningsnederzettingen van de Zaanstreek die nu als bebouwingslinten de polders doorkruisen.
4. **Het Weiver** > Voorheen een zijkade (grens) tussen de ontginningsgebieden van Wormer en Jisp.
5. **Beemster (1609)** > Oudere droogmakerij met een geometrisch raster van wegen en wateringen en (vierkante) boerderijen en boerenerven. De Beemster staat vanwege deze kwaliteiten sinds 1996 op Unesco-werelderfgoedlijst.
6. **Haarlemmermeerpolder (1852)** > Relatief jonge droogmakerijpolder uit 1852 met een lange geschiedenis van polderen, zowel fysiek als symbolisch voor het typisch Nederlandse overlegmodel. De eerste plannen om het Haarlemmeer droog te leggen stammen namelijk uit begin 17de eeuw, maar riepen toen veel weerstand op vanwege visrechten en inkomsten voor de scheepvaart (Haarlem). Pas in 1837 is de knoop doorgehakt en op 1 juli 1852 viel het meer droog.
7. **Tweede Broekermolen (Uitgeest)** > Deze poldermolen bemaalde met nog vier molens Polder de Uitgeester- en Heemskerkerbroek. Nog intact en aangewezen als rijksmonument.
8. **Voormalige eilanden IJ (Binnen-IJ)** > Buitenhuisen (a), Ruigoord (lager gelegen veenrestant) (b) en De Horn (of Den Hoorn, nu verdwenen onder zand) (c). Gelegen op oude oeverwallen en in de late middeleeuwen tot aan 1861 als (schier)eilanden onderdeel van het IJ (ingepolderd in 1861).
9. **Noorder IJ- en Zeedijken als landschapsboulevard (specifiek Nauerna/Assendelverzeedijk)** > Een keten van dijken die het gebied tussen het IJ en West-Friesland beschermd tegen het water van de Zuiderzee en het IJ. Nog waar te nemen zijn de sporen van de strijd tegen het water in de loop der eeuwen, met name in het bochtige en hoekige tracé zelf. Die bochten en hoeken in de dijk herinneren namelijk aan doorbraken in het verleden door de ruige zee (1675 Allerheiligenvloed, 1717 Kerstvloed en 1775 storm en watersnood).
10. **Sint Aagtendijk** > Symbolisch voor tegenstelde waterbeheerbelangen rond het IJ. Bestuur van Rijnland wilde in de 18de eeuw na meerdere stormvloed de Sint Aagtendijk bij Beverwijk zo laag mogelijk houden. Als het water daar bij stormvloed overheen zou stromen, kwam het niet over de Spaarndammerdijk en Slaperdijk ten zuiden van het IJ en bleef de omgeving van Haarlem en Leiden droog. Amsterdam wilde die verlaging niet – rijke Amsterdammers hadden in de buurt van Beverwijk hun buitenplaatsen liggen, zoals Adrichem, Meerestein, Beeckestijn. En

die mochten natuurlijk niet onder water lopen. (Bron: OHN <https://onh.nl/verhaal/over-t-ij-toen-het-nog-gevaarlijk-was>)

11. **Spaarndammer Sluizen** > Spaarndammerdijk ter bescherming van een veenweidegebied en sluizencomplex sinds de 13de eeuw, waarvan de Kolksluis de oudste nog werkende sluis van Europa is.
12. **Boezemstoomgemalen** > Schepradstoomgemalen en kanalen voor de afwatering van boezemwater in Spaarndam (1852) (a) en Halfweg (1852) (b).
13. **Oranjesluizen (1872)** > Een complex van schutsluizen in het IJ bij Schellingwoude. Ze voorkomen dat er te veel zilt water uit het Noordzeekanaal in het IJmeer stroomt.

Informatieve kaartlagen

- Droogmakerijen met molens en gemalen (Bron: Landschapsatlas droogmakerijen, molens en gemalen, RCE).
- Agrarische veennederzettingen (vooral lintstructuren) ouder dan 1850 met historische relatie met veenontginning (Bron: Agrarische veenontginningen, RCE).
- Cultuurhistorisch relevante Nederlandse (verdwenen) dijken (Bron: Dijkenkaart, RCE).
- Hoofdwateren: kanalen, ringvaarten, veenrivieren etc. (Bron: Top10NL BRT, Kadaster).